

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยประยุกต์ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จ.อุดรธานี โดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนในการดำเนินการระยะที่ 1

มีรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 20 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 2 ดาวขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ ไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยมีหัวข้อการประเมินดังนี้
 - 2.1 ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต
 - 2.2 ความเหมาะสมกับข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
2. กำหนดเนื้อหา สำหรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้
 - 2.1 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - 2.2 ด้านกระบวนการผลิต
 - 2.3 ด้านข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
 - 2.4 ด้านอื่นๆ
3. รับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนไม่น้อยกว่า 20 กลุ่ม เก็บข้อมูลพื้นฐานผู้ผลิต ตรวจสอบสถานที่ผลิตศึกษาวิเคราะห์กระบวนการผลิต ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการให้คำปรึกษาแนะนำแก่กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน
4. ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ชุมชน ในเรื่อง แนวทางการปฏิบัติการดำเนินงานรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของหน่วยรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับจังหวัด และความรู้ด้านกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้อกำหนดมาตรฐาน และวิธีการขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ด้วยกระบวนการฝึกอบรมให้ความรู้ผู้ผลิตระดับชุมชนในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยประชาสัมพันธ์ผ่านทางสำนักงานพัฒนาชุมชน และรับสมัครกลุ่มผู้เข้ารับฟังการถ่ายทอดเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวนไม่น้อยกว่า 20 กลุ่ม

5. คัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการพิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการพิจารณาเพื่อคัดกรองตามเงื่อนไขในรายละเอียดข้อที่ 6 จากนั้นเข้าสู่กระบวนการขอใบรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

5.1 ยื่นคำขอ	----->	1 วันทำการ
5.2 ตรวจสอบสถานที่ผลิตเก็บตัวอย่าง	----->	17 วันทำการ
5.3 ส่งตัวอย่างตรวจสอบ	----->	16 วันทำการ
5.4 ตรวจสอบ/ทดสอบตัวอย่าง	----->	ไม่นับเวลา
5.5 ประเมินผลการตรวจสอบ	----->	24 วันทำการ
สรุปรายงานการตรวจสอบคำขอ		
5.6 ประชุมคณะกรรมการ	----->	1 วันทำการ
5.7 จัดทำใบรับรอง เสนอลงนาม	----->	14 วันทำการ
แจ้งผลการพิจารณา		
	รวม	73 วันทำการ

6. เกณฑ์การพิจารณาเพื่อคัดกรอง

เกณฑ์พิจารณาเบื้องต้นในการพิจารณาคัดกรองและจัดเก็บตัวอย่างส่งตรวจรายผลิตภัณฑ์ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาผู้ผลิตระดับชุมชนกำหนดให้ใช้เกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในงานวิจัยนี้ โดยมีเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ดังรูปที่ 3.1 หรือ Thai Community Product Standard (Community Development Department, 2004) หมายถึงข้อกำหนดทางวิชาการที่ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ได้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ผลิตชุมชนในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพโดยเฉพา ด้านอาหาร เครื่องดื่ม และสมุนไพร

ภาพที่ 3.1 สัญลักษณ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการให้มีแนวทางในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การใช้งานและปลอดภัยต่อผู้บริโภค อีกทั้งยังสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค เนื่องจากมีหลักเกณฑ์การตรวจสอบ และมีหน่วยงานกำกับดูแลทั้งการให้การรับรอง และการตรวจติดตามผลภายหลังได้รับการรับรองแล้ว อนึ่ง ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อจำหน่ายต้องได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและหรือต้องได้รับอนุญาตผลิตจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดก่อนการผลิต อย. อาหารกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ไม่แปรรูปหรือถ้าแปรรูปก็จะใช้กระบวนการผลิตต่างๆ ในชุมชน ผู้บริโภคจะต้องนำมาปรุงหรือผ่านความร้อนก่อนบริโภค อาหารกลุ่มนี้ผู้ผลิตมีสถานที่ผลิตไม่เข้าข่ายโรงงาน

1. กลุ่มอาหารที่ไม่ต้องมีเครื่องหมาย อย. อาหารกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ไม่แปรรูปหรือถ้าแปรรูปก็จะใช้กระบวนการผลิตต่างๆ ในชุมชน ผู้บริโภคจะต้องนำมาปรุงหรือผ่านความร้อนก่อนบริโภค อาหารกลุ่มนี้ผู้ผลิตมีสถานที่ผลิตไม่เข้าข่ายโรงงาน

2. กลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย อย. อาหารกลุ่มนี้ เป็นอาหารที่มีการแปรรูปเป็นอาหารกึ่งสำเร็จรูป หรืออาหารสำเร็จรูปแล้ว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้บริโภคในระดับต่ำปานกลางหรือสูง จึงจำเป็นต้องขออนุญาตสถานที่ผลิตอาหารและขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร หรือจดทะเบียนอาหาร ได้ที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

3. เกณฑ์การพิจารณาเพื่อตัดสิน

รายละเอียดของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องตรวจสอบและคัดกรองต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้ (Rangsit, D., 2006)

3.1 มาตรฐานประเภทอาหาร มีการตรวจสอบ ลักษณะทั่วไป และลักษณะเนื้อสัมผัส (ถ้ามี) สีและกลิ่น รส สิ่งแปลกปลอม วัตถุเจือปนอาหาร (ถ้ามี) วอเตอร์แอกทิวิตี และจุลินทรีย์ (ถ้ามี)

3.2 มาตรฐานประเภทเครื่องดื่ม กรณีเป็นเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ มีการตรวจสอบลักษณะทั่วไป ส่า กลิ่น และรส สิ่งแปลกปลอม วัตถุเจือปนอาหาร (ถ้ามี) วอเตอร์แอกทิวิตี และจุลินทรีย์ (ถ้ามี)

3.3 มาตรฐานประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร มีการตรวจสอบลักษณะทั่วไป สี กลิ่น และส่วนประกอบ ความคงสภาพ จุลินทรีย์ ความเป็นกรด-ด่าง สารปนเปื้อน และการใช้งาน

3.4 การบรรจุผลิตภัณฑ์ กรณีมีภาชนะบรรจุ ให้กล่าวถึงภาชนะบรรจุไว้ด้วย กรณีที่หุ้มห่อด้วยวัสดุให้กล่าวถึงวัสดุไว้ด้วย กรณีมีปริมาตรสุทธิ ให้ระบุเป็นน้ำหนักสุทธิ หรือจำนวนชิ้น หรือปริมาตรสุทธิไว้ด้วย

3.5 การชักตัวอย่างและเกณฑ์การตัดสิน การชักตัวอย่างและการยอมรับ ให้เป็นไปตามแผนการชักตัวอย่างที่กำหนด

3.6 การทดสอบเป็นการกำหนดวิธีทดสอบของแต่ละข้อกำหนดอาจตรวจสอบโดยคณะผู้ตรวจสอบที่มีความชำนาญหรือใช้เครื่องมือต่างๆ วิธีทดสอบอาจกำหนดให้ตรวจพินิจ หรือวัดด้วยเครื่องวัดที่เหมาะสม หรืออ้างอิงที่เป็นที่รู้จักและยอมรับ

3.7 สุขลักษณะของการผลิตสถานที่ตั้งและอาคารที่ผลิต เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการทำการควบคุมกระบวนการผลิต การสุขาภิบาล การบำรุงรักษา และการทำความสะอาด บุคลากรและสุขลักษณะของผู้ผลิต

7. คัดกรองและจัดเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และตรวจตาม มผช. โดยวิธีการมาตรฐานสากล official Methods of Analysis (AOAC, 2000)

8. กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 29 กลุ่ม เขียนใบคำขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ส่งมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ นักวิชาการพัฒนาการชุมชนประจำอำเภอบ้านดุง เพื่อนำส่งต่อสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี รอตรวจประเมินผลิตภัณฑ์และรอการอนุมัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่อไป

2. ขั้นตอนในการดำเนินการระยะที่ 2

มีรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1 ติดตามผลการอนุมัติใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ยื่นคำขอใบรับรองไปแล้ว

2.2 สร้างเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ชนิดปลายเปิด เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพเพื่อการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สูงยิ่งขึ้นต่อไปอีก

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิด การติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและบริบทของชุมชน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสุ่มจำนวน 8 กลุ่ม

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด จึงวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และนำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยายประกอบภาพ

2.5 สรุปผล อภิปรายผล

2.6 จัดทำรูปเล่มฉบับสมบูรณ์